

การจัดการความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ตามแนวนโยบายของรัฐ (Conflict Mapping) ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

Conflict Management Adopted in Large-Scale Projects of Public Policies (Conflict Mapping) in Nakhon Si Thammarat

เฉลิมศักดิ์ บุญนำ^{1*} และสุนิสา เซาว์นเมธาภิจ²

Chaleomsak Bunnam ^{1*} and Sunisa Chaomatagit²

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., วิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

¹ Assistant Professor, Ph.D., College of Innovation and Management, Songkhla Rajabhat University

² อาจารย์, คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

² Lecturer, Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University

*Corresponding author, E-mail: chaleomsak.bu@skru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง และวิเคราะห์ความขัดแย้งด้วยแผนที่ความขัดแย้ง โดยเน้นในด้านของความขัดแย้งอันเนื่องมาจากโครงการขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยประกอบด้วย ตัวแทนภาคประชาชน ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนข้าราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และตัวแทนผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของโครงการ รวมจำนวนทั้งสิ้น 38 คน ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนที่เกิดขึ้นจากโครงการตามแนวนโยบายของรัฐมาจากความขัดแย้งด้านข้อมูล ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ และความขัดแย้งด้านโครงสร้าง ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งจึงต้องมีกระบวนการจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการใช้เวทีทางวิชาการ สร้างเวทีการพูดคุยโดยใช้เหตุผลและกระบวนการในการสร้างความสมานฉันท์ การแสวงหาทางออกร่วมกัน การเปิดเผยความรู้ ความจริง การรวมกลุ่ม ร่วมชุมชน การเจรจา การใช้กระบวนการยุติธรรม คณะทำงานศึกษาข้อเท็จจริง เติมนรณรงค์ ยื่นหนังสือ การจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และการวิเคราะห์แผนที่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีทั้งกลุ่มที่ให้การสนับสนุน กลุ่มขัดแย้งอย่างเปิดเผย กลุ่มเป็นกลาง โดยการวิจัยครั้งนี้ขอเสนอแนะนวัตกรรมการ

จัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการบริหารโครงการตามนโยบายภาครัฐด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีธรรมาภิบาล และไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง, นโยบายรัฐ, สิทธิมนุษยชน, จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

This research article revealed the consequences of qualitative research. The research aimed to investigate causes of conflict management and analyze conflict mapping with emphasis on conflicts occurring in large-scale projects of public policies in Nakhon Si Thammarat. Data were collected through documents, in-depth interviews, and focus groups. The key informants consisted of 38 representatives of the community, local leaders, central officials, regional officials, local officials, and project administrators/managers. It found that causes of conflicts occurring in large-scale projects of public policies included data conflict, conflict of interest, and structural conflict. It led to miscomprehension between the public sector and the public. To solve the conflicts, conflict management process must be creatively employed, namely academic conferences, public stages for rational conversation, building reconciliation, brainstorming, negotiation, group gathering, rally, negotiation, justice process, appointing a team to uncover the truth, run a walking campaign, handing a letter, writing a memorandum of understanding, and analyzing conflict mapping from supporters, opponents, and neutrals. The current study proposed innovative conflict management for projects of public policies by means of public participation on the basis of good governance and not against human rights.

Keywords : Conflict Management, Public Policies, human rights, Nakhon Si Thammarat

บทนำ

ความขัดแย้งถือเป็นประเด็นที่มีความสำคัญยิ่งในปัจจุบันและเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมทุกระดับ ซึ่งผลของความขัดแย้งมีทั้งทางบวกและลบ แม้โดยส่วนใหญ่แล้วความขัดแย้งมักส่งผลในทางลบ และหากจัดการอย่างไม่ถูกวิธีแล้วอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงได้ นอกจากนั้นความขัดแย้งอาจมิได้ส่งผลเฉพาะกับคู่ขัดแย้งเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้าง ตลอดจนบุคคลอื่นในชุมชนหรือสังคมเดียวกันได้ ซึ่งจะกลายเป็นอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนหรือสังคมโดยรวม (Langkhulanon, Bua-ngam & Chaiya, 2020) ภาพความขัดแย้งที่ปรากฏเด่นชัดความเหลื่อมล้ำและ

ความไม่เป็นธรรมในการแก้ปัญหาวันยังทวีความรุนแรงภายใต้กระบวนการจัดการความขัดแย้งกระแสหลักที่สะท้อนความล้มเหลวของรัฐในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการความยุติธรรมให้กับประชาชน ความยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมต่างมุ่งแสวงหาให้เกิดความเป็นจริงในทางปฏิบัติพร้อมกับกล่าวกันอย่างกว้างขวางในเชิงลบทำนองที่ว่าไม่สามารถหาความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมได้ในสังคมการขาดความเชื่อมั่นในระบบนิติธรรมที่รัฐเป็นผู้อำนวยการความสะดวกความยุติธรรมสะท้อน (นิธิตา ศิริพงษ์ทักษิณ, 2561) ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดจากการดำเนินโครงการตามแนวนโยบายของรัฐมีสาเหตุสำคัญ คือ 1) การดำเนินงานของภาครัฐที่มีการตัดสินใจจากเบื้องบน (Top down) เป็นการใช้อำนาจเชิงโครงสร้าง” ในการดำเนินโครงการและตัดสินใจ ส่วนใหญ่ความขัดแย้งได้ก่อตัวเริ่มขึ้นจากการที่ภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการรัฐก่อนที่จะเริ่มโครงการ ไม่ได้รับการเปิดเผยข้อมูล หรือได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วน 2) การดำเนินโครงการของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน หรือความผิดพลาดจากการดำเนินโครงการของรัฐในหลากหลายด้าน ได้แก่ ด้านมิติวัฒนธรรม 3) การบิดเบือนข้อมูลการดำเนินโครงการของรัฐ คือ การที่ภาครัฐให้ข้อมูลด้านเดียว จัดฉากพุดคุยเฉพาะกลุ่มที่สนับสนุนโครงการ 4) การสื่อสารกับภาคประชาชน/ผู้มีส่วนได้เสีย ขาดการรับฟังหรือสร้างกระบวนการรับฟังกับกลุ่มที่รับผลกระทบ 5) การบังคับใช้กฎหมาย และ 6) การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานด้านโทรคมนาคมกับการพัฒนาประเทศด้วยการนำเทคโนโลยีมากระดับ ทำให้เกิดความขัดแย้ง ผลของความขัดแย้งอาจทำให้เกิดความสูญเสียทั้งเวลา งบประมาณ ทรัพย์สินหรือแม้กระทั่งชีวิต บางกรณีก็สามารถจัดการความขัดแย้งนั้นสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี แต่หลายกรณีก็ยังไม่สามารถจัดการได้และยังยืดเยื้อมาเป็นเวลานาน (สุภัศตรา เก้าประดิษฐ์ ทรัพย์ชุกุล รัตนา วิงวอน และเกษรา รื่นภิรมย์, 2562)

โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่สำคัญของโครงการขนาดใหญ่ตามแนวนโยบายภาครัฐที่เกิดความขัดแย้งที่ได้รับความสนใจ ประเด็นความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดย อนันต์ ไกรบำรุง และศรุตฯ สมพงษ์ (2560) ระบุว่า ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้านส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการจัดสรรทรัพยากรของชาติโดยรัฐที่ไม่เป็นธรรมกับชาวบ้าน โดยรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจในการกำหนดนโยบายแต่เพียงฝ่ายเดียว ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสรรทรัพยากร ทำให้นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมีความไม่สอดคล้องกัน ในบางครั้งกลุ่มผู้ที่มีอำนาจใช้กลไกทางนโยบายแอบอ้างว่าเป็นผลประโยชน์ของชาติ เป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม แต่ที่แท้จริงแล้วกับเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มคนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น โดยไม่ได้มองที่ผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ และเลวร้ายไปกว่านั้นเจ้าหน้าที่ภาครัฐบางคนบางกลุ่ม มีการกระทำที่ไม่โปร่งใส จึงนำมาซึ่งการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมของชาวบ้าน และปกป้องชุมชนของตนเอง ซึ่งการแสดงออกของประชาชนบางครั้งได้นำไปสู่สถานการณ์การใช้ความรุนแรงจนเกิดความเสียหายทั้งสองฝ่าย และความขัดแย้งที่เกิดจากการดำเนินการในโครงการต่าง ๆ ที่ประชาชนไม่เห็นด้วยวันวันจะรุนแรงมากขึ้น จนกลายเป็นประเด็นสาธารณะที่สังคมให้ความสนใจ

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นถึงสภาพปัญหาความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ตามแนวนโยบายของรัฐ ซึ่งมาจากความไม่เข้าใจ ขาดการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม ทำให้ก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อผลกระทบที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดคู่ขัดแย้ง ทำให้เกิดทัศนคติด้านลบต่อกันอย่างรุนแรง จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญเพื่อศึกษาสาเหตุของความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง และวิเคราะห์ความขัดแย้งด้วยแผนที่ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะเชิงนโยบายในการบริหารโครงการของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งจากโครงการขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาการจัดการความขัดแย้งของโครงการขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อวิเคราะห์ความขัดแย้งจากโครงการขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชด้วยแผนที่ความขัดแย้ง

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 58 การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่งในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า ไม่ขัดต่อหลักสิทธิชุมชนและสิทธิมนุษยชน ซึ่งประชาชนทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต มีความอิสระในการกระทำ การแสดงออกซึ่งเป็นไปตามประชาธิปไตย (เฉลิมศักดิ์ บุญนำ และสุนิสา เซาว์นเมธากิจ, 2565) โดยโครงการของรัฐเป็นการดำเนินโครงการของหน่วยงานของรัฐอันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจหรือสังคม ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐหรือโดยวิธีการให้สัมปทาน หรืออนุญาตให้บุคคลอื่นทำ ทั้งนี้ บรรดาที่มีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย วิถีชีวิต หรือ

ส่วนได้เสียเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น และ Bent Flyvbjerg นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญการศึกษาโครงการขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “เมกะโปรเจกต์” เป็นผู้เขียนหนังสือเล่มสำคัญคือ The Oxford handbook of megaproject management (2017) ซึ่งให้พิจารณาที่ขนาดของโครงการที่มีขนาดใหญ่มา ๆ มีผลกระทบต่อคนและสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง ใช้ปริมาณเงินลงทุนมหาศาลเป็นพันล้าน ใช้เวลาในการดำเนินการนาน และมีความซับซ้อนของโครงการค่อนข้างมาก ทั้งส่วนมากเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมาก เจ้าของโครงการมักจะเป็นรัฐ หรือรัฐร่วมทุนกับเอกชน นอกจากนี้ เมกะโปรเจกต์ยังสามารถนิยามได้ว่าเป็น “การริเริ่มที่เป็นรูปธรรม มูลค่าสูงมาก และเป็นสาธารณะ” (คณะนักศึกษา 488, 2561)

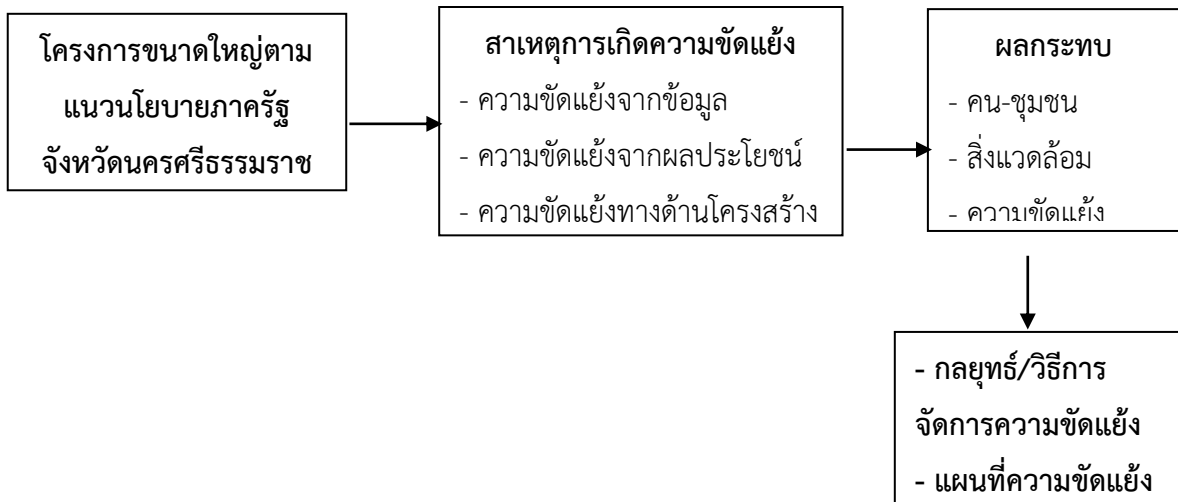
ดังนั้น การดำเนินโครงการจากภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขข้อกังวลจากประชาชนจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายเกิดขึ้น ซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งสามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) เป็นความขัดแย้งจากขาดข้อมูล มีปริมาณข้อมูลมากหรือน้อยเกินไปส่งผลต่อการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง 2) ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest Conflict) การมีทรัพยากรที่จำกัดแล้วแต่ส่งผลให้ต่างฝ่ายต่างต้องการผลประโยชน์ต่าง ๆ และผลที่ตามมาคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้น 3) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) ความขัดแย้งประเภทนี้เป็นความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจ การแย่งชิงอำนาจ การกระจายอำนาจ 4) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากอารมณ์ความรุนแรงการรับรู้ที่คลาดเคลื่อนการสื่อสารที่ไม่ดีหรือผิดพลาดและพฤติกรรมต่าง และ 5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Value Conflict) ความขัดแย้งนี้เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบค่านิยมที่แต่ละคนได้รับการหล่อหลอมมาจากการเลี้ยงดูในวัยเด็กจนเป็นผู้ใหญ่ (Moore, 1996) สอดคล้องกับ สิญาธร นาคพิน และวิลาวัณย์ สมบูรณ์ (2562) ระบุว่าความขัดแย้งเกิดได้จากหลายสาเหตุ สามารถสรุปและแบ่งได้เป็น 8 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการติดต่อสื่อสาร เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร 2) ด้านกระบวนการและวิธีการทำงาน 3) ด้านทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด หรือการขาดแคลนทรัพยากร 4) ด้านความขัดแย้งทางโครงสร้าง 5) ด้านความสัมพันธ์ 6) ด้านผลประโยชน์ 7) ด้านค่านิยม และ 8) ด้านบุคลิกภาพและคุณลักษณะของบุคคล เมื่อเกิดความขัดแย้งจึงต้องหาวิธีการหรือแนวทางการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ โดย ศรัญญา บิสลาม และสุจิตรา เจริญศิริรัฐยัยศ (2562) กล่าวถึงแนวทางจัดการความขัดแย้งของภาครัฐ มีดังนี้ 1) ทำการขอความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน 2) มีการวางแผนและสร้างกรอบความร่วมมือ พร้อมระบุเป้าหมายในการจัดการและลดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและประชาชน 3) ทำการขอร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคประชาชนในการจัดกิจกรรมเพื่อลดและจัดการความขัดแย้งร่วมกันโดยมีการบูรณาการความร่วมมือในการจัดการความขัดแย้งผ่านการจัดกิจกรรมร่วมกัน และ 4) นำหลักสันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งมาใช้โดยการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย ปราศจากอคติในการรับฟัง มีการจัดประชุมรับ

ฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของความขัดแย้ง และมีคนกลางเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ และประชาชน

นอกจากนี้ การจัดทำแผนที่ความขัดแย้ง (Conflict Mapping) เปรียบเสมือนเครื่องมือพื้นฐานที่ใช้ในการวางแผนการแก้ไขความขัดแย้ง ด้วยการสร้างแผนภาพง่าย ๆ แล้วระบุประเด็นการขัดแย้ง การแจกแจงคู่ขัดแย้ง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความขัดแย้ง และการประเมินทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ไข เพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นภาพรวมของสถานการณ์ตรงกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสื่อสารเพื่อหาทางออกร่วมกันในกาดำเนินงานต่อไปในอนาคต และความขัดแย้งสามารถพบได้ในหลากหลายระดับตั้งแต่ระดับจุลภาคจนถึงระดับมหภาค ตั้งแต่ในระดับท้องถิ่น ระดับท้องที่ในจังหวัดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน และระดับประเทศ ความขัดแย้งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดความสูญเสียทั้งงบประมาณ การเสียชีวิต และจิตใจที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ ตามกรอบแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อยาวนานหลายกรณีใช้เวลาเยียวยาหลายชั่วอายุคน (สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 1) ตัวแทนภาคประชาชน 2) ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น 3) ตัวแทนข้าราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น และ 4) ตัวแทนผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของโครงการ โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการดำเนินโครงการ ประกอบด้วยตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 17 คน ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น จำนวน 11 คน ตัวแทนข้าราชการส่วนกลาง

ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน และตัวแทนผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของโครงการ จำนวน 5 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 38 คน

2. ขอบเขตพื้นที่การศึกษาพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. ขอบเขตโครงการ ประกอบด้วย 1) ความขัดแย้งโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง 2) ความขัดแย้งโครงการก่อสร้างเขื่อนวังหีบ 3) ความขัดแย้งการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 4) ความขัดแย้งโครงการสร้างเขื่อนคลองกลาย และ 5) ความขัดแย้งโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองท่าหน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เพื่อได้ข้อมูลการวิจัยที่ครอบคลุมรอบด้านนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีต่อการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ตามแนวนโยบายของรัฐในอนาคต

ผลการวิจัย

1. สาเหตุความขัดแย้งจากโครงการขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1 ความขัดแย้งด้านข้อมูล

สาเหตุความขัดแย้งทางด้านข้อมูล จากหลักเกณฑ์การสื่อสารข้อมูลที่ไม่ชัดเจน ทำให้ภาคประชาชนไม่ไว้วางใจ หรือไม่เชื่อมั่นต่อการดำเนินโครงการของรัฐ ข้อมูลที่มีการสื่อสารของทั้งภาครัฐและภาคประชาชนไม่ตรงกัน ข้อมูลผิดพลาด การตีความข้อมูลไม่ตรงกัน ดังนี้

1.1.1 โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

ขณะที่การก่อสร้างทั้งระบบยังไม่เสร็จ แต่ประตุน้ำใหญ่ที่กั้นแม่น้ำปากพนังคือ ประตุน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ์สร้างเสร็จไปก่อนและเปิดทำการ ซึ่งส่งผลให้การไหลเวียนของน้ำในลุ่มน้ำปากพนังผิดไปจากธรรมชาติ มีผลกระทบรุนแรงต่อคนในพื้นที่ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอาชีพทำนาข้าวและทำนาทุ้งในเรื่องของการใช้น้ำและการระบายน้ำทิ้ง และปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำ รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหามาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมอบหมายให้กรมชลประทานดำเนินการแก้ไขและบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังโดยเร่งด่วน โดยการสร้างประตุน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ์ (เขื่อนปากพนัง) ขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหารุกตัวของน้ำเค็มสู่นาข้าว และเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นทุกปี การเกิดขึ้นของเขื่อนปากพนังได้นำมาซึ่งปัญหาการลดลงของสัตว์น้ำ ชาวประมงไม่สามารถหาปลาได้เนื่องจากระบบนิเวศน์ถูกทำลาย ในขณะที่ชาวนาทุ้งที่ได้ขยายพื้นที่ทำนาทุ้งรุกเข้าไปในเขตทำนาจนมีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำนาทุ้งกันอย่างกว้างขวาง ดินเค็ม ผลผลิตตกต่ำ นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาน้ำท่วมขังในเขตเทศบาลปากพนัง ปัญหาน้ำเสียที่เกิดจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปัญหาการขยายตัวของวัชพืชในลำคลองและปัญหาการขาดน้ำจืด ซึ่งประชาชนในพื้นที่ได้มีการเรียกร้องให้เปิดประตุน้ำเพื่อเป็นการแก้ปัญหา ภาครัฐขาดการสื่อสารข้อมูล

การศึกษาข้อมูลทางวิชาการในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน รวมถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นเพื่อการแก้ไขปัญหา ร่วมกันกับประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ประชาชนให้ข้อมูลการเกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดน้ำเปรี้ยว มีสารหนูเจือปน ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ กลุ่มนาข้าว เริ่มทำนาน้อยลง เหลือ ประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่เพาะปลูก เพราะได้ผลผลิตน้อย ราคาต่ำ น้ำท่วมขัง เกิดโรค และไม่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐ กลุ่มประมงพื้นบ้านในคลอง ประสบปัญหาสัตว์น้ำลดปริมาณลง เนื่องมาจากระบบนิเวศ 4 น้ำ เปลี่ยนสภาพ จนปลาหลายชนิดไม่สามารถอยู่ได้ สอดคล้องกับผลการวิจัย อรัญญา อัครอารีย์ และประมัยพร ศรีอรุณ ระหว่างเดือนตุลาคม 2544 ถึงเมษายน 2546 จากการวิจัยสำรวจประสิทธิภาพ เครื่องมือทำการประมง และประเมินผลการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำ ในบริเวณลุ่มน้ำปากพนัง (หลังการปิดประตูระบายน้ำ)

*“ก่อนการดำเนินโครงการไม่แจ้งกับชาวบ้านอย่างทั่วถึง ทำให้ชาวบ้านเกิด
ความไม่เข้าใจ ขาดเอกสารการสื่อสารในการก่อสร้างอย่างชัดเจน ”*

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1 , 6 พฤษภาคม 2561)

1.1.2 โครงการก่อสร้างเขื่อนวังหีบ

โครงการนี้ประชาชนในตำบลนาหลวงเสนคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนวังหีบซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนและธรรมชาติอย่างรุนแรง แต่กรมชลประทานได้ให้เหตุผลในการก่อสร้างว่าเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง สรุปผลการศึกษาให้ชะลอการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำวังหีบออกไปก่อน เพราะไม่ชัดเจนว่าจำเป็นต้องมีโครงการนี้ โดยอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อาจไม่ใช่คำตอบเดียวเพราะในประเด็นความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ มีประชาชนที่เข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่บางส่วนเป็นที่สาธารณะได้ต่อต้านโครงการ และโครงการนี้ยังไม่ครอบคลุมเรื่องแก้ไขปัญหา น้ำท่วม น้ำแล้ง อ่างท่งสง และเขตชุมชนเมือง โดยให้กรมชลประทาน เสนอทางเลือกอื่นในการบริหารจัดการน้ำให้กับชาวบ้าน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ไม่เห็นด้วยกับโครงการ เพราะในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นไม่ได้รับข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการ และเห็นว่า การดำเนินโครงการมีวัตถุประสงค์ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ ภาครัฐขาดการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและต่อเนื่องต่อประชาชนในพื้นที่ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ขาดการรับรู้ข้อมูลที่สำคัญหรือผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเขื่อน

*“ไม่อยากให้มีการสร้างเขื่อน เพราะจะกระทบทรัพยากรในพื้นที่ ต้องการ
ให้ที่ดินเป็นธรรมชาติอยู่เหมือนเดิม ไม่มีข้อมูลเอกสารยืนยันให้กับ
ชาวบ้านได้มั่นใจกับการสร้างเขื่อนวังหีบแก้ไขปัญหา น้ำท่วม”*

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 2 , 10 พฤษภาคม 2561)

1.2 ความขัดแย้งจากผลประโยชน์

สาเหตุความขัดแย้งจากผลประโยชน์ จากหลักเกณฑ์เป็นการสูญเสียผลประโยชน์ โดยแต่ละฝ่ายระบุถึงผลประโยชน์ฝ่ายตนเองที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในชุมชน โดยผลประโยชน์ของรัฐบาลนั้น อยู่เหนือชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความไม่พอใจ จนกระทั่งนำไปสู่ความขัดแย้ง ดังนี้

1.2.1 โครงการการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ตั้งอยู่ที่ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ประมาณ 9,000 กว่าไร่ พื้นที่ก่อสร้างมหาวิทยาลัยฯ โดยการเวนคืนพื้นที่เลี้ยงวัว พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของคนในพื้นที่ การเวนคืนพื้นที่ได้สร้างความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่กับ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นอย่างมาก ประชาชนส่วนหนึ่งยอมรับค่าชดเชยตามที่ทางราชการประเมินให้ และยินยอมอพยพไปอยู่ในเขตชุมชนใหม่ที่ทางราชการจัดให้คนละ 5 ไร่ แต่ยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นกับ ประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ยอมอพยพ และไม่ยอมรับค่าชดเชยตามข้อตกลงร่วมกัน และมีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งอ้างว่ามีเอกสารสิทธิ์โดยทางราชการออกให้อย่างถูกต้อง หากต้องย้ายออกไปจะขอรับค่าชดเชย เต็มราคาที่ดิน โดยทางราชการตั้งคณะกรรมการเพื่อการแก้ไขปัญหาหลายชุดยังไม่ประสบความสำเร็จ และทางราชการได้รับการต่อต้านจากประชาชนมากขึ้น โดยภาครัฐใช้อำนาจการใช้พื้นที่เพื่อการสร้าง โอกาสทางการศึกษาที่ดี แต่สำหรับประโยชน์ของประชาชนซึ่งดำรงชีวิตมายาวนานจะเกิดการ เปลี่ยนแปลงอย่างไม่คาดคิด ทำให้เกิดการสูญเสียประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพที่ต้อง เปลี่ยนแปลงจากพื้นที่เดิมไปสู่สถานที่ใหม่ รวมถึงส่งผลกระทบต่อจิตใจในความผูกพันกับผู้คนและพื้นที่ ทำกินมานาน อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ภาครัฐสร้างสถาบันการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาใน ส่วนภูมิภาคได้มากขึ้น และประชาชนได้รับประโยชน์ในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้มากขึ้น และประหยัดค่าใช้จ่ายในการเรียนใกล้บ้าน

“ครอบครัวและเพื่อนบ้านใช้ชีวิตร่วมกันในพื้นที่มายาวนาน แต่มาเกิด การเปลี่ยนแปลงจากที่เคยอยู่ ต้องเริ่มต้นชีวิตใหม่ในที่ดินใหม่ แล้ว การประกอบอาชีพต่อไปจะเป็นอย่างไร ทำไม่ไม่หาพื้นที่ที่ไม่มี คนอยู่อาศัยและทำกินเลี้ยงครอบครัว”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 3 , 4 พฤษภาคม 2561)

1.2.2 โครงการสร้างเขื่อนคลองกลาย

ชาวบ้านก็เริ่มคัดค้านเพราะเห็นว่าการดำเนินโครงการการไม่โปร่งใสและจะ ก่อให้เกิดปัญหา แต่กรมชลประทานระบุประโยชน์เพื่อรองรับโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการสร้างเขื่อนคลองกลาย นอกจากต่อสิ่งแวดล้อมแล้วยังกระทบกับชุมชน จำนวนมากคือ ชุมชนในอ่างเขื่อน หากมีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองกลายจะทำให้ น้ำท่วมพื้นที่บ้านปากลง หมู่ที่ 6 ตำบลกรุงชิง รวมถึงชุมชนอื่น ๆ ที่จะต้องมีการถูกอพยพออกจากพื้นที่ หลังจากนั้นเกิดการ

คัดค้านมาโดยตลอด จนกระทั่งรัฐบาลได้ประกาศยกเลิกการสร้างเขื่อนคลองกลาย โดยภาครัฐกล่าวอ้างถึงผลประโยชน์ในระดับชาติที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางภาคใต้ ซึ่งเป็นนโยบายที่คิดถึงผลประโยชน์ภาครัฐบนความสูญเสียผลประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ ต้องมีการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ที่ยังไม่สามารถระบุถึงประโยชน์ในการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยไปแล้วจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขและประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดีเหมือนเดิมหรือไม่

“โครงการเขื่อนคลองกลายไม่ใช่การแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน เพราะการแก้ไขปัญหาควรให้ชาวบ้านเป็นคนจัดการเอง รัฐได้รับประโยชน์ด้านอุตสาหกรรมพัฒนาตามแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 4 , 7 พฤษภาคม 2561)

1.3 ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง

สาเหตุความขัดแย้งด้านโครงสร้าง จากหลักเกณฑ์การใช้อำนาจ กฎระเบียบ โครงการตามแนวนโยบายรัฐถือว่าการครอบงำการบังคับใช้ทรัพยากรของรัฐให้เกิดประโยชน์ การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนพื้นที่จนกระทั่งนำไปสู่ความขัดแย้ง ดังนี้

1.3.1 โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองท่าหน

ชาวบ้านหมู่ที่ 10 บ้านเขื่อนบน ตำบลเทพราช และฝั่งซ้ายอยู่ในเขตหมู่ที่ 10 บ้านวังสร้าง ตำบลคลอง คัดค้านการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองท่าหนเพื่อรองรับอุตสาหกรรม โดยกรมชลประทานระบุการสร้างอ่างเก็บน้ำมีประโยชน์ต่อการอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรมต่าง ๆ การเกิดขึ้นของการสร้างเขื่อนคลองท่าหนพบว่า สร้างเขื่อนเพื่อเอาน้ำไปทำอุตสาหกรรม ปิโตรเคมีที่อำเภอสิชลและอำเภอท่าศาลา ตามการวางแผนของสภาพัฒน์ฯ และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งกำหนดให้พื้นที่เหล่านี้เป็นสถานที่ก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม ตามแผนงานการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้พื้นที่ของการสร้างเขื่อนพบว่า พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากทั้งป่าไม้แม่น้ำลำคลองเป็นแหล่งน้ำของการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งสามารถเลี้ยงดูประชากรได้นับหมื่น บริเวณสองฝั่งคลองท่าหนเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่เลี้ยงชีวิตคนหลายครอบครัว และที่สำคัญคลองท่าหนเป็นแหล่งต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงคนข้างล่างอีกจำนวนมาก การสร้างเขื่อนนั้นเกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมปิโตรเคมีอย่างแยกไม่ออก เพราะเขื่อนคือโครงสร้างพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเกิดนิคมตามมา การไม่ได้รับการตอบสนองจากภาครัฐภาครัฐขาดความรับผิดชอบอย่างจริงจัง จึงเกิดการคัดค้านจากประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างเขื่อนประชาชนในพื้นที่ต้องการให้ยกเลิกโครงการอ่างเก็บน้ำคลองท่าหน เนื่องจากที่ผ่านมาประชาชนไม่ทราบรายละเอียดที่ชัดเจน และขอรายละเอียดความชัดเจนทั้งทางเอกสารและทางวาจา ซึ่งนโยบายของรัฐเป็นการบังคับใช้ทรัพยากรของชุมชน โดยส่งผลกระทบต่อเจ้าของทรัพยากรในชุมชนขาดประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

“โครงการอ่างเก็บน้ำคลองท่าหน เป็นโครงการเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำดิบ
พื้นที่ก่อสร้างบางส่วนอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน
การประกอบอาชีพ มีการออกหนังสือให้ประชาชนในพื้นที่ยินยอม
เพื่อให้รังวัดที่ดิน โดยไม่ให้ข้อมูลใดๆ ทั้งสิ้น ในหนังสือฉบับนั้นถือเป็นการ
ละเมิดสิทธิของประชาชน รัฐได้รับประโยชน์ด้านอุตสาหกรรม
การพัฒนาตามแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 5 , 12 พฤษภาคม 2561)

2. การจัดการความขัดแย้งของโครงการขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐในพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1 ความขัดแย้งโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

การจัดการความขัดแย้งเพื่อแก้ไขปัญหา โดยวิธีการ 1) การใช้เวทีทางวิชาการเป็น
เครื่องมือหลักในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การใช้เวทีวิชาการเป็นเครื่องมือหลัก สร้างเวทีการพูดคุย
ด้วยใช้เหตุผลและกระบวนการในการสร้างความสมานฉันท์ และแสวงหาทางออกร่วมกัน 2) การเปิดเผย
ความรู้ ความจริง ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างรอบด้านในทุกเรื่องราว โดยเฉพาะวิธีการแก้ไข
ปัญหาความขัดแย้งในลุ่มน้ำปากพนังนี้ทำให้เห็นข้อมูลที่เป็นจริง และ 3) การสร้างกลไกในการจัดการ
ปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน การพยายามหาวิธีการร่วมกันเพื่อช่วยคลี่คลายปัญหาความเดือดร้อนของ
ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในทางลบ

2.2 ความขัดแย้งโครงการก่อสร้างเขื่อนวังหีบ

การจัดการความขัดแย้งเพื่อแก้ไขปัญหา โดยวิธีการ 1) ให้คณะทำงานบริหารจัดการน้ำ
แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อำเภอทุ่งสงและลุ่มน้ำวังหีบ และคณะศึกษาข้อเท็จจริงและแก้ไขปัญหาความ
ขัดแย้ง โครงการพัฒนาแหล่งน้ำภายใต้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เป็นคณะทำงาน
ที่มีตัวแทนของชาวบ้านในพื้นที่ร่วมอยู่ด้วยกลับมาดำเนินงานต่อให้แล้วเสร็จ เนื่องจากที่ผ่านมาชาวบ้านได้
ศึกษาข้อเท็จจริงในพื้นที่และทางวิชาการ รวมไปถึงการศึกษาถึงแนวทางเลือกอื่นที่เหมาะสมและตรงกับ
ความต้องการของชาวบ้าน 2) เติมนรณรงค์แสดงพลังคัดค้านการสร้างเขื่อนวังหีบ และ 3) ยื่นหนังสือ
คัดค้านต่อผู้บัญชาการมณฑลทหารบก ที่ 43

2.3 ความขัดแย้งโครงการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

การจัดการความขัดแย้งเพื่อแก้ไขปัญหา โดยวิธีการ 1) ชาวบ้านร่วมชุมนุมประท้วงเพื่อ
รักษาที่ทำกิน แสดงจุดยืนในพื้นที่ของตนเองอยู่อาศัยทำกิน ตั้งรกรากในที่ดินนั้นมานาน 2) ประชาชน
ยอมเจรจากับทางราชการโดยผู้ว่าราชการพร้อมยอมอพยพออกจากพื้นที่ และ 3) การใช้กระบวนการ
ยุติธรรม โดยการฟ้องร้องให้ศาลยุติความขัดแย้ง โดยในกรณีนี้มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ฟ้องร้องชาวบ้านให้
ออกจากพื้นที่ดินก่อสร้างของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

2.4 ความขัดแย้งโครงการสร้างเขื่อนคลองกลาย

การจัดการความขัดแย้งเพื่อแก้ไขปัญหา โดยวิธีการ 1) ชาวบ้านรวมกลุ่มต่อต้านคัดค้าน โดยการกดดันอย่างต่อเนื่อง เพราะเห็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการสร้างเขื่อนคลองกลาย นอกจากต่อสิ่งแวดล้อมแล้วยังกระทบกับชุมชนจำนวนมาก คือ ชุมชนในอ่างเขื่อน หากมีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองกลายจะทำให้น้ำท่วม และ 2) ความร่วมมือของกลุ่มเครือข่ายที่เกิดในการคัดค้านของชาวบ้าน กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำคลองกลาย และมูลนิธิกองทุนไทย จนประสบความสำเร็จโครงการได้ยกเลิก

2.5 ความขัดแย้งสร้างอ่างเก็บน้ำคลองท่าหน

การจัดการความขัดแย้งเพื่อแก้ไขปัญหา โดยวิธีการ 1) ชาวบ้านจากคลองท่าหน อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รวมตัวกันยื่นหนังสือให้กับหัวหน้าชลประทานที่ 15 เพื่อเรียกร้องให้มีการหยุดสร้างเขื่อน และ 2) การจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างชาวบ้าน และผอ.โครงการก่อสร้าง 2 สำนักชลประทานที่ 15

3. การวิเคราะห์แผนที่ความขัดแย้ง (Conflict Mapping) จากโครงการขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

แผนที่ความขัดแย้งเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่ใช้ในการวางแผนการแก้ไขความขัดแย้ง จากผลการศึกษาโครงการขนาดใหญ่ตามแนวนโยบายภาครัฐในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งสร้างความขัดแย้งอย่างมากมาย พบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีทั้งกลุ่มที่ให้การสนับสนุน กลุ่มขัดแย้งอย่างเปิดเผย กลุ่มเป็นกลาง หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรง ทางอ้อม ทำให้เห็นได้ว่าการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต้องอาศัยการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานรัฐกับชาวบ้านที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยสามารถสรุปแผนที่ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 2 แผนที่ความขัดแย้ง (Conflict Mapping) จังหวัดนครศรีธรรมราช

สรุปและอภิปรายผล

สรุปและการอภิปรายผลตามประเด็น ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้ง โครงการขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐ 2) การวิเคราะห์แนวทางการจัดการความขัดแย้ง โครงการที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐ และ 3) การวิเคราะห์แผนที่ความขัดแย้ง (Conflict Mapping) ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

1. การวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งโครงการที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐ

ประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางด้านข้อมูล ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ และความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง สอดคล้องกับ Tissamana & Nontasak (2020) กล่าวถึง โครงการตามแนวนโยบายภาครัฐเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาคใต้ ซึ่งมีบรรจุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งโครงการเหล่านี้เป็นโครงการรูปแบบ โครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แม้ว่าหลายโครงการไม่ได้รับการยอมรับจาก ชาวบ้านในพื้นที่จะได้มีการชะลอโครงการหรือระงับโครงการเหล่านั้นไป แต่ในที่สุดจะพบว่าโครงการ เหล่านี้จะกลับมาถูกพูดถึงและบรรจุไว้ในแผนการพัฒนาจังหวัด หรือการหลีกเลี่ยงการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเดิมเพื่อไม่ก่อให้เกิดการคัดค้านขึ้นมาอีกครั้ง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาจากโครงการขนาดใหญ่ตามแนวนโยบาย ภาครัฐเป็นความขัดแย้งทางด้านข้อมูล ผลประโยชน์ และโครงสร้างนั้น ซึ่งก่อให้เกิดคู่ขัดแย้งจากโครงการ ตามแนวนโยบายของรัฐ คือ ภาครัฐและภาคประชาชน รวมถึงบุคคล หน่วยงาน/องค์กร ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.1 ความขัดแย้งโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

คู่ขัดแย้งหลักและจุดยืน :

1) ชาวบ้านจากอำเภอปากพนัง, หัวไทร, เขียวใหญ่, ชะอวด และเฉลิมพระเกียรติต่อต้านการดำเนินการโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การไหลเวียนของน้ำในลุ่มน้ำปากพนัง ผิดไปจากธรรมชาติ มีผลกระทบรุนแรงต่อคนในพื้นที่

2) กรมชลประทานระบุการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังเพื่อการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

ผู้เกี่ยวข้องอื่น :

1) คณะทำงานศึกษาข้อมูลการบริหารจัดการน้ำ ในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2) นักวิชาการ

3) นายกรัฐมนตรี

4) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

5) กรมส่งเสริมการเกษตร

6) กรมปศุสัตว์

7) กรมประมง

8) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1.2 ความขัดแย้งโครงการก่อสร้างเขื่อนวังหีบ

คู่ขัดแย้งหลักและจุดยืน :

1) ชาวบ้าน ต้องการให้ยุติโครงการสร้างเขื่อนวังหีบ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่อยู่อาศัย รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ

2) กรมชลประทาน ระบุการสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำ สำหรับส่งน้ำให้กับพื้นที่การเกษตรในเขต อำเภอกำแพงแสน พื้นที่ที่ได้รับผลประโยชน์ประมาณ 13,014 ไร่ ครอบคลุม 24 หมู่บ้าน 4 ตำบล ประมาณ 12,821 ครัวเรือน

ผู้เกี่ยวข้องอื่น :

1) นายกรัฐมนตรี

2) เลขาธิการคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) ภาคใต้

3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4) นักวิชาการ

5) ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่

6) ทหาร

7) ข้าราชการ

8) เครือข่ายภาคประชาชน 24 องค์กร

9) รองนายกรัฐมนตรี

10) ปลัดอำเภอ

11) กำนัน

12) ผู้ใหญ่บ้าน

13) กลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำเขาเหมน-วังหีบ

14) สำนักงานประปาทุ่งสง

1.3 ความขัดแย้งโครงการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

คู่ขัดแย้งหลักและจุดยืน :

1) ชาวบ้านในพื้นที่ก่อสร้างมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอบ้านคา คัดค้านการตั้งถูกเวนคืนที่ดินที่ทำกินเพื่อสร้างมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

2) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้เกี่ยวข้องอื่น :

1) ผู้ว่าราชการจังหวัด

- 2) กรมที่ดิน
- 3) คณะทำงานแก้ไขปัญหา
- 4) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

1.4 ความขัดแย้งโครงการสร้างเขื่อนคลองกลาย

คู่ขัดแย้งหลักและจุดยืน :

- 1) ชาวบ้านตำบลกรุงชิง อำเภอหนองพิตำ คัดค้านโครงการสร้างเขื่อนคลองกลาย เนื่องจากโครงการการไม่โปร่งใสและจะก่อให้เกิดปัญหา
- 2) กรมชลประทานระบุโครงการจะมีประโยชน์เพื่อรองรับโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้

ผู้เกี่ยวข้องอื่น :

- 1) เอ็นจีโอ
- 2) เครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำภาคใต้
- 3) กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ต้นน้ำคลองกลาย

1.5 ความขัดแย้งโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองท่าหน

คู่ขัดแย้งหลักและจุดยืน :

- 1) ชาวบ้านหมู่ที่ 10 บ้านเขื่อนบน ตำบลเทพราช และฝั่งซ้ายอยู่ในเขตหมู่ที่ 10 บ้านวังสร้าง ตำบลฉลอง คัดค้านการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองท่าหน
- 2) กรมชลประทาน ระบุการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองท่าหนมีประโยชน์ในการอุปโภค-บริโภค

ผู้เกี่ยวข้องอื่น :

- 1) กลุ่มอนุรักษ์คลองท่าหน
- 2) ผอ.โครงการก่อสร้าง 2 สำนักชลประทานที่ 15
- 3) หัวหน้ากลุ่มงานวิศวกรรมบริหาร โครงการก่อสร้าง 2 สำนักชลประทานที่ 15
- 4) กลุ่มศึกษาการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมปิโตรเคมีนครศรีธรรมราช

2. การวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้งโครงการที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐ

จากการศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งโครงการที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐ พบว่า โครงการตามแนวนโยบายของรัฐในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชใช้วิธีการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์หลายรูปแบบ คือ การใช้เวทีทางวิชาการ สร้างเวทีการพูดคุยด้วยใจเหตุผลและกระบวนการในการสร้างความสมานฉันท์ การแสวงหาทางออกร่วมกัน การเปิดเผยความรู้ ความจริง การรวมกลุ่มร่วมชุมนุม การเจรจา การใช้กระบวนการยุติธรรม คณะทำงานศึกษาข้อเท็จจริง เคารพมติ ยื่นหนังสือ การจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน สอดคล้องกับ Garagait & Chaijaroenwatana (2022) กล่าวว่า

การจัดการความขัดแย้งของภาครัฐและภาคประชาชนมีด้วยกัน 6 แนวทาง ได้แก่ 1) การเจรจาไกล่เกลี่ย โดยคนกลาง 2) การเจรจา 3) การรวมกลุ่มของภาคประชาชน 4) การคัดค้านโครงการ การคัดค้านด้วยแนวทางสันติและสร้างสรรค์ 5) ยื่นฟ้องต่อศาลปกครอง และ 6) ยื่นหนังสือถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและสิ่งแวดล้อมสภาผู้แทนราษฎร และ นิธิตา ศิริพงษ์ทักษิณ (2561) กล่าวถึงกระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์คือ การสร้างความสงบสุข ให้เกิดขึ้นในชุมชนโดยการป้องกันและแก้ไขปัญหาบนฐานวัฒนธรรมชุมชนซึ่งแสดงออกในรูปแบบจารีตการรวมกลุ่มและการควบคุมทางสังคม โดยที่มาของความขัดแย้งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของชุมชน การเห็นความจำเป็นและประโยชน์ร่วมกันในการจัดการปัญหาทำให้มีการร่วมกันสร้างกติกาชุมชน โดยหยิบยกปัญหาพุดคุยกันให้ตระหนักรู้ว่าเป็นปัญหาที่ควรแก้ไขหรือป้องกัน

3. การวิเคราะห์แผนที่ความขัดแย้ง (Conflict Mapping) ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการวิเคราะห์แผนที่ความขัดแย้งโครงการขนาดใหญ่ตามแนวนโยบายภาครัฐซึ่งสร้างความขัดแย้งอย่างมากภายในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีทั้งกลุ่มที่ให้การสนับสนุน กลุ่มขัดแย้งอย่างเปิดเผย กลุ่มเป็นกลาง คือ หน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ดำเนินการ หน่วยงานภาคเอกชน ชาวบ้านในพื้นที่ และกลุ่มเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดย Tissamana & Nontasak (2020) กล่าวถึงฐานข้อมูลแผนที่ความขัดแย้งเป็นเสมือนนวัตกรรมการวิเคราะห์ความขัดแย้งเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งไปในอนาคต โดยเฉพาะการเข้าถึงข้อมูลผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความขัดแย้งโดยผ่านการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะการวิเคราะห์องค์กรของรัฐซึ่งเป็นตัวแสดงหลักในการบริหารและจัดการความขัดแย้งในนโยบายของรัฐที่ลงไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้องค์กรภาครัฐต้องเปิดช่องทางสื่อสารในข้อเท็จจริงที่เป็นธรรม เพื่อสร้างความไว้วางใจ (Trust Building) ผ่านการปรึกษาหารือ ประชุม เสวนา ประชาพิจารณ์ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล จังหวัดและกลุ่มคนหลาย ๆ กลุ่ม เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นถึงผลดีผลเสียของโครงการต่าง ๆ ตามแนวนโยบายของรัฐ เพื่อลดแรงเสียดทานในพื้นที่ โดยมีฐานข้อมูลแผนที่ความขัดแย้งเป็นข้อมูลและข้อเท็จจริงเป็นพื้นฐานที่สามารถเข้าถึงในการพุดคุยกันได้ทุกคน ทุกระดับ เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในวงความขัดแย้งมีข้อมูลที่เท่าเทียมกันในการพุดคุยและเปิดโอกาสในการหาหรือหาทางออกร่วมกันอย่างสันติ

ข้อเสนอแนะ

1. โครงการตามแนวนโยบายภาครัฐทุกโครงการรัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา ดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ พร้อมทั้งภาครัฐต้องเปิดเผยข้อมูลที่ศึกษาต่อประชาชนและชุมชนให้รับรู้ด้วยเอกสาร หลักฐานการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้น ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมติดตามการดำเนินโครงการในทุกระยะ

2. การจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในด้านข้อมูล ภาครัฐควรมีการสร้าง Platform ข้อมูลโครงการขนาดใหญ่ตามแนวนโยบายรัฐ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างหลากหลายตั้งแต่ก่อนเริ่มดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และสิ้นสุดโครงการ ซึ่งสามารถเป็นช่องทางการติดตามผลกระทบได้ตลอดเวลา จะช่วยลดความผิดพลาดการสื่อสารของข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี

3. การจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในด้านผลประโยชน์ ภาครัฐควรมีระบบการตรวจสอบความโปร่งใสในกระบวนการทำงานของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและไม่เป็นการทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานที่ไม่โปร่งใส และกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่

4. การจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในด้านโครงสร้าง ภาครัฐควรมีระบบการบริหารจัดการโครงการโดยใช้หลักธรรมาภิบาล อยู่บนหลักกฎ ระเบียบ และการดำเนินการตามกฎหมาย เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นของความขัดแย้ง และสามารถส่งผลให้เกิดการแก้ไขปัญหาตั้งแต่เริ่มต้นโดยไม่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยการสำรวจข้อมูลประเด็นความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการตามแนวนโยบายของรัฐ (Conflict Mapping Phase 2) ภาคใต้ ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน และแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า

เอกสารอ้างอิง

- คณะนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2561). กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพของพลเมืองในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและยั่งยืน (โมเดล 4ส8) (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- เฉลิมศักดิ์ บุญนำ และสุนิสา เซาว์นเมธากิจ. (2565). การจัดการความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการตามแนวนโยบายของรัฐ (Conflict Mapping Phase 2) ในพื้นที่จังหวัดชุมพร. ใน ทศนีย์ ประธาน (ประธาน), การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา.
- นิธิตา ศิริพงษ์ทักษิณ. (2561). การจัดการความขัดแย้งในชุมชนโดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชุมชนพหุวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช. *Journal of community Development Research*, 11(1), 167-176.
- ศรัญญา บิสลาม และสุจิตรา เจริญทรัพย์ยั้งยศ. (2562). การจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 22(2), 304-315.

- สถาบันพระปกเกล้า. (ม.ป.ป.). โครงการวิจัยการสำรวจแผนที่ข้อมูลประเด็นความขัดแย้งในประเทศไทย (Conflict Mapping Thailand). สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2566 จาก <https://conflictmapping-th.com/ProjectSource/Source>
- สิญาธร นาคพิน และวิลาวัลย์ สมบูรณ์. (2562). การบริหารความขัดแย้งในองค์กรภาครัฐ ยุคประเทศไทย 4.0. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 6(2), 21-46.
- สุภัศตรา เก้าประดิษฐ์ ทรัพย์ชูกุล รัตนา วิงวอน และเกษรา รื่นภิรมย์. (2562). การสำรวจข้อมูลประเด็นความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการตามแนวนโยบายของรัฐ (Conflict Mapping Phase 2) ภาคกลาง (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า.
- อนันต์ ไกรบำรุง และศรุตตา สมพอง. (2560). การจัดการความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับองค์การของรัฐ โดยการอนุมัติโครงการด้านพลังงานชีวมวล ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 883-891.
- Flyvbjerg, B. (2017). The Oxford Handbook of Megaproject Management. Oxford : Oxford University Press.
- Garagait, S. & Chaijaroenwatana, B. (2022). Conflict Management on the State Development Project: A Case Study of the Coastal Protection Dam, Muang Ngam Subdistrict, Singhanakhon District, Songkhla Province. Public Administration Association of Thailand, 4(8), 46-57.
- Langkhulanon, S., Bua-ngam, A. & Chaiya, N. (2020). Restorative Conflict Management in Conceptual Framework of Community Justice : A case study of Community Justice Network in Phanom Sarakham District, Chachoengsao Province. Journal of Politics and Governance, 10(1), 52-73.
- Moore, G.A. (1996). Organization Type and Reported Conflict Styles. EDD Dissertation. United States : Peabody College for Teachers of Vanderbilt University.
- Tissamana, A & Nontasak, T. (2020). Peaceful Means Innovation: Conflict Mapping Database Research. Mekong-Salween Civilization Studies Journal, 11(2), 223-240.

บุคลากรกรม

- ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุนิสา เขาวนเมธากิจ (ผู้สัมภาษณ์). ตำบลหูล่อง อำเภอปากพนัง. วันที่ 6 พฤษภาคม 2561.
- ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 2 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุนิสา เขาวนเมธากิจ (ผู้สัมภาษณ์). ตำบลนาหลวงเสน อำเภอทุ่งสง. วันที่ 10 พฤษภาคม 2561.

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 3 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุนิสา เขาวนเมธากิจ (ผู้สัมภาษณ์). ตำบลไทรบุรี อำเภอท่าศาลา
วันที่ 4 พฤษภาคม 2561.

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 4 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุนิสา เขาวนเมธากิจ (ผู้สัมภาษณ์). ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ .
วันที่ 7 พฤษภาคม 2561.

ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 5 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุนิสา เขาวนเมธากิจ (ผู้สัมภาษณ์). ตำบลเทพราช อำเภอสิชล.
วันที่ 12 พฤษภาคม 2561.